

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 99. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeventyr07val-shoot-idm139890598261872/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Nye Eventyr

Første Bind. Tredie Samling. 1845

NE 3-45

Elverhøi

Elverhøi tryktes første gang i NE 3-45, der udkom 7.4.1845.

Eventyret er sandsynligvis skrevet i begyndelsen af 1845, idet A i et brev til sin holstenske oversætter Heinrich Zeise 10.2.1845 fortæller, at han har manuskript liggende til fire endnu utrykte eventyr (A-iana 2 rk. V 243). Og 5.3.1845 fortæller han samme, at han »har i Manuskript tre nye originale« (ib. 247). Da *Hyrånden og Skorstensfejeren og Hølgær Danske* er skrevet henholdsvis 13.3. og 16.3. 1845, må *Elverhøi* være skrevet før 10.2.

Romantikens interesse for folkesagn og folketro havde gjort elverfolk-motivet ubyre populært med en første kulmination i J.L.Heibergs nationale festspil *Elverhøi* (1828), som inspirerede A til digtet *Klinterkoret paa Møen* (1830; SS XII 39f), og hvis indflydelse også spores i *Dødsingen* (I 191.17ff). I det hele taget nævnes elverfolk ofte i hans digtning (fx *Christian den Andens Dverg* (A-iana III 74) og O.T. (56f)). Under et ophold på Bregentved i sommeren 1842 allagde A selv 20.7. besøg på Elverhøj under en udflugt til Stevns (Dagbøger II 281, BEG I 322). Men som påvist af Hans Brix (*Blicher-Studier*² 1967 112f) er den direkte inspiration til eventyret Blichers *En Aften-Underholdning paa Dagbjerg Dos*, trykt i *Nordlyset* 1827, men ikke optaget i de senere novellesamlinger. I stærkt forkortet form indgik den imidlertid i *Høstferierne* (1840), hvortil Brix og Jensen II 389 udelukkende henviser, måske pga. tvivl om A kan have kendt tidsskriftet, men uden at gøre opmærksom på, at Brix i *Blicher-Studier* pointerer, at det kun kan være *Nordlys*-versionen A har benyttet pga. de træk, der fortælles om en ung elverpige; træk, der er udeladt i *Høstferierne*. En anden vigtig kilde er Thiele (se ndf.), der i modsætning til Heiberg (*Forerindring til Elverhøi* (1828; *Prosaiske Skrifter* IV.1861.46)) ikke identificerer elverkongen med klinterkongen, idet sidstnævnte holder til på Møen.

Endelig skal nævnes, at A ikke regnede *Elverhøi* blandt de »rigtige« eventyr, jvf. brev til Ingemann 10.4.1845 (B7A II 110) og brev til Zeise

18.4.1845, hvor han mere anser det for »en Slags Fyrværkerie end et egentlig Eventyr« (A-iana 2 rk V 255).

79.5 *brumler*] bulfører, larmer. – **10** *Høns ... Hanegul*] iflg. folketroen stod de af overnaturlige væsener bebøede høje på gloende søjler el. pæle, når de åbnede sig ved særlige lejligheder. Der er ikke noget fast antal pæle, jvf. Blichers *En Aftenunderholdning osv.*, hvor den bæres af »sex ildrøde Støtter« (Samlede Skrifter VIII.1921.45) og *Høstferierne* »tolv røde Stolper« (ib. XXIV.1929.195). – **11-12** *nye Dands, som der trampes i*] bl.a. mazurka (se n.t. I 47.31-35). – **19** *Ljgtemændene*] se n.t. I 191.20.

80.2 *ryglas over hun*] iflg. folketroen er elverpiger altid hule i ryggen. – **5** *flinke*] hurtigt. – **6** *Natnavnet*] egl. natfugl af slægten Caprimulgidae, karakteristisk ved sin ejendommelige skrigen og lydløse flugt, der ofte bringer den ganske tæt på mennesker. Disse egenskaber fik folketroen til at antage, at et nedmanet genfærd blev til en natravn nogen tid efter nedmaningen. – **15** *falder i vor Art*] stemmer overens med vores væsen og karakter. – **17** *holder før*] mener. – **21** *sige ikke af*] ikke siger nej. – **22** *Aamanden*] væsen der bor i åer og med spil og sang lokker mennesket til sig som sit bytte; jvf. *Klokkesdybet* (III 96f). – **24** *Gravsoen*] ulykkesvarslerende genfærd af en so, som er blevet levende begravet. – *Helhesten*] iflg. folketroen trebenet (hovedløs) hest, som varsler død (jvf. Thiele? II 292). – *Kirkegraven*] nisse, der holder til i kirker, hvor den holder orden og straffer enhver utilbørlig opførsel. – **25** *som ikke er af vore Folk*] som vi ikke bryder os om; som levn fra hedenskabet kunne elverfolket ikke lide den kristne præstestand. – **28** *Brø*] godt. – **34-39** *i Kjøkkenet ... Knases*] sml. menuer i Blichers *En Aftenunderholdning osv.*: »en lille Fårbeen [...] Ørentvistragout [...] et Par smaae Edderkopper [...] med Dugsauce [...] Musefricassee [...] et lille Stykke Hugorm [...] en lille Flaggermus« (Samlede Skrifter VIII.1921.46f). – **37** *Mosekonens Bryg*] iflg. folketroen er den tåge, der om aftenen efter varme dage stiger op fra moser og enge, et resultat af mosekonens (øl)-brygning. – *Salpeteris*] salpetersure salte dannes ofte på fugtige mure. – **41** *Duxe-Griffel*] stødt skifer fra duksens (den øverste og dygtigste elev i en skoleklasse) griffel, der bruges til at skrive på tavle mod.

81.4 *Krøllaar*] elastiske hår fra heste (hale og manke) og kær, der bruges som polstringmateriale. – **10ff.** Inspireret af no. folkeeventyr om Dovregubben i Asbjørnsen og Moc: *Norske folkeeventyr (1842-44)* og Asbjørnsen: *Norske huldreeventyr og folkesagn (1845)*. – **11** *Devre-Fjeld*] fjeldkæde syd for Trondheim. – **12** *Guld-Værk*] omend der blev gjort spredte guldfund i Norge i 1800'allet, blev der aldrig tale om egentlig minedrift. A.s bemærkning om at guldværket »er bedre end man troer« leder tanken hen på Kongsberg Sølvværk sydøst for Oslo,

grundlagt 1623 og nedlagt 1805 efter mange års underskud. Driften blev genoptaget 1816 og viste sig profitabel. – **17 Klintekongen paa Møen**] overnaturligt væsen, der tænkes at bo inde i klinten. Overleveringen har flere forskellige forestillinger om klintekongen, jvf. Thiele² II 189-95, men ingen af dem taler om ægteskab ml. klintekongens datter og Dovregubben, jvf. især Klintekorset paa Møen (1830; SS XII 39). – **17 tog sin Kone paa Kridt!**] ordspil på talemåden »at tage på kridt« dvs. kredit, og hentydning til klinten, der består af skrivekridt. – **20-21 de blive gode nok, naar de blive gjemte**] talemåde: de udvikler sig nok i heldig retning. – **25-27 Jeg vilde ... lide**] hentydning til den no. modvilje mod personalunionen med Sverige (siden 1814). – **38 Kraftmand]** kraftkarle.

82.6 gjennembagte] voksne, modne. – **17 trak deres Sløtter]** smil. Dagbøger 13.9.1844 (II 439) samt DtB (182). – **22 Nækken]** iflg. folketroen overnaturligt væsen, der i skikkelse af menneske el. hest holder til i elve, åer og søer, hvor det drager folk til sig med sit spil. – **29 Hallingedands]** no. folkedans fra Hallingdalen. – **32 stupsel]** i roligt tempo og lige taktart. – **40 Commers]** morskab, sjov.

83.4-11 De to elverdøtre repræsenterer tidens sværmeri for den æstetisk diannede og æteriske unge pige, som ikke mindst fru Heiberg måtte lægge skikkelse til, og som A tog afstand fra, jvf. også Skyggen. – **5-6 tog en hvid Pind i Munden]** iflg. folketroen blev man derved usynlig. **13-14 spække ... Orme]** forberede et godt måltid. – **14 Ellestubte]** gammel hul ellestub. – **27 en norsk Vise]** S.O.Wollfs (1796-1859) Hvor herligt er mit Fødeland (1822) med slutningsstrofen:

Om Kloden røkkes end, dets Fjelde
skal Stormen dog ej kunde fælde.
Som Bauta end de skulle staa,
og vise, hvor vort Norge laa.

28 Bauta] bautasten.

84.1-7 A havde selv skrevet et nu tabt eventyr om fingrene, jvf. Alm 7.11.1843: »Eventyret om Fingrene« (jvf. også *Grantsæt* (II 45.5 m. note)). – **9 Granen ... Birken]** *Grantsæt* (II 41ff). – *Huldregaverne*] B.S.Ingemann: Huldregaverne eller Ole Navnløses Levned-Eventyr, fortalt af ham selv (1831); huldregaver: gaver fra huldrefolket, overnaturlige væsener, der bor i de norske fjelde, og forsynet med magisk kraft. – **10 den klingende Frost]** *Snesdrømmingen* (II 49ff). – **12 Steensboen]** Dovregubbens hule i Dovrefjeld. – **Fyrretræspaanen]** fyrretræsspån dyppet i harpiks, der anvendtes til betyngning. – **Mjød]** drik af vand, gæret honning og krydderier. – **14 Garboen]** no., gårdboen, nisse der holder til i en gård som beskytter af kvæg o.l. – **15 Seterpigens]** pige, der vogter kvæget på seteren dvs. græsgangene i fjeldet. – **23 luge en Master]** tage en af den nye moders søstre til kone, idet de jo samtidig bliver

sønnernes (sted)mosire. - 26-27 *satte Glasset paa Neglen*] vendte bunden i vejret på glasset og satte randen på neglen; forblev neglen tør, var glasset altså helt tomt. - 31 *Nu galev Hanen*] iflg. folketroen må overnaturlige væsener forsvinde ved dagry, når hanen galev.

De røde Skoe

De røde Skoe blev trykt første gang i NE 3-45, der udkom 7.4.1845.

Om eventyrets tilblivelse kendes kun de i forbindelse med *Elverhøj* (se ovenfor) nævnte brevsteder til Heinrich Zeise, hvilket betyder, at det sandsynligvis er skrevet før 10.2.1845.

Allerede P.L.Møller, der i 1845 arbejdede på en Andersen-biografi til Dansk Pantheon, var opmærksom på det selvbiografiske i *De røde Skoe* mht. Karens optagethed af de røde sko ved konfirmationen, men A afviste i et brev 23.6.1845 til Møller denne lighed: »Confirmations-Stemningen med Støvlerne er det mig ikke bevidst foresvævede mig, da jeg skrev »*De røde Skoe*»; men det kan være det Samme« (BfA II 113). Med årene gik A imidlertid ind på Møllers idé, og i Bemærkninger hedder det: »I »*Mit Livs Eventyr*« har jeg fortalt, at til min Confirmation lik jeg første Gang Støvler, »de knirkede, da jeg gik hen over Kirkegulvet, og det frydede mig i mit Inderste, at Menigheden nu kunde høre, at Støvlerne vare nye; men min Andagt var forstyrret, jeg følte det og havde tillige en gruelig Samvittighedsqual over, at Tankerne vare ligesaa meget hos mine Støvler, som hos den gode Gud.« Erindringer herom skabte Eventyret »*de røde Skoe*«(8). Forklaringen på dette skift er måske at finde i et brev til Ingemann 10.4.1845, hvor han sender digterbroderen det nye eventyrhæfte: »Jeg tænker, »*De røde Skoe*« ville falde meest i Deres Smag; det Eventyr slutter sig ganske til de gamle Folke-Historier« (BfA II 110). A har da været mere optaget af eventyrets tematiske og strukturelle lighed med folkeeventyret end af det selvbiografiske, som snarere har ligget i underbevidstheden. Brix og Jensen II 390 vil vide at sammenligne eventyret med Grimms Pigen uden Hænder, men udover at der i begge optræder en person med afkugne lemmer, er der absolut ingen ligheder, ligesom Brix og Jensens påvisning af røde sko i Grimms Encbærtræet forekommer perifer; jvf. derimod Peder Syvs ordsprog: »Der hører mere til Dansen end et Par røde Skoe«. Motivet med Karen, der dømmes til at danse sig ihjel, kan A måske være blevet inspireret til under arbejdet med eventyrkomedien Lykkens Blomst (premiere 16.2.1845), bygget over sagnet om Liden Kirsten, der pga.